

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET MILE NOVAKOVIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 73544/14)

PRESUDA

Članak 8. • Poštovanje privatnog života • Neopravdan otkaz nastavniku srpskog etničkog podrijetla jer nije koristio standardni hrvatski jezik pri izvođenju nastave, a smatralo se da nije sposoban prilagoditi se jer je bio u dobi blizu mirovine • Članak 8. primjenjiv je jer su razlozi za otkaz bili usko povezani s etničkim podrijetlom i dobi • Svijest o specifičnom poslijeratnom kontekstu područja istočne Slavonije u relevantno vrijeme • Nije bilo jasno koji je jezik predviđen za nastavu u školama, a inspekcijski nadzor proveden je samo u odnosu na osobe srpskog etničkog podrijetla • Nisu razmotrene nikakve alternative otkazu unatoč postojanju odredbe u domaćem pravu • Propust pružanja relevantnih i dostatnih razloga zbog kojih se od podnositelja zahtjeva nije moglo očekivati da poboljša jezične vještine u hrvatskom jeziku, između ostalog dodatnim osposobljavanjem

STRASBOURG

17. prosinca 2020.

Ova presuda je konačna sukladno čl. 44. st. 2. Konvencije, no može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Mile Novaković protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Krzysztof Wojtyczek, *predsjednik*,

Ksenija Turković,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Alena Poláčková,

Erik Wennerström,

Raffaele Sabato,

Lorraine Schembri Orland, *suci*,

i Renata Degener, *zamjenica tajnika Odjela*,

uzimajući u obzir:

zahtjev protiv Republike Hrvatske koji je hrvatski državljanin g. Mile Novaković („podnositelj zahtjeva“) podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) dana 17. studenoga 2014.;

odluku da se Vladu Republike Hrvatske („Vlada“) obavijesti o prigovorima u pogledu prava na poštovanje privatnog života i u pogledu diskriminacije, a da se ostatak zahtjeva odbaci kao nedopušten;

očitovanja stranaka;

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 10. studenoga 2020. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena na navedeni datum:

UVOD

1. Podnositelj zahtjeva radio je kao nastavnik u srednjoj školi u istočnoj Slavoniji te je otpušten jer nije koristio standardni hrvatski jezik pri izvođenju nastave. Vlasti su smatrale da se od podnositelja zahtjeva ne može očekivati da će naučiti hrvatski jezik s obzirom da je u to vrijeme imao pedeset i pet godina. Podnositelj zahtjeva prigovara da je njegov otkaz bio proizvoljan i da je bio diskriminiran na temelju svoje dobi i srpskog etničkog podrijetla.

ČINJENICE

2. Podnositelj zahtjeva rođen je 1944. godine i živio je u Dardi. Podnositelja je najprije zastupala gđa B. Paprić, a naknadno g. H. Krivić, odvjetnici iz Osijeka. Dana 11. prosinca 2019. punomoćnik podnositelja zahtjeva obavijestio je Sud da je podnositelj zahtjeva preminuo 2. lipnja 2019. godine i da su njegova udovica gđa Ljubica Novaković i njihovo dvoje djece, gđa Biljana Vuković i g. Dejan Novaković, izjavili da žele da se postupak podnositelja zahtjeva nastavi.

3. Vladu je zastupala njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

4. Činjenično stanje predmeta, kako su ga iznijele stranke, može se sažeti kako slijedi.

5. Podnositelj zahtjeva bio je osoba srpskog etničkog podrijetla i studirao je u Srbiji. Radio je kao nastavnik u Hrvatskoj od 1971. godine nadalje.

6. Od 1. srpnja 1998. godine nadalje podnositelj zahtjeva bio je zaposlen na temelju ugovora na neodređeno vrijeme kao nastavnik u Drugoj srednjoj školi na području Darde („Škola“). Područje Darde dio je istočne Slavonije koje je nakon rata mirno reintegriran u hrvatsko državno područje do 15. siječnja 1998. godine.

7. Podnositelj zahtjeva predavao je predmete koje su pohađali učenici različitog etničkog podrijetla, među ostalim hrvatskog i srpskog, od kojih su se neki vratili u Dardu nakon što su morali pobjeći 1991. godine.

8. U školskoj godini 1997./98., dok je postupak mirne reintegracije još uvijek bio u tijeku, podnositelj zahtjeva u školi je nastavu izvodio na srpskom jeziku. Sljedeće školske godine, prema navodima Vlade, Škola je počela primjenjivati članak 4. Zakona o srednjem školstvu (vidi stavak 24 ove presude), kojim je bilo predviđeno da se sva nastava u Republici Hrvatskoj izvodi na hrvatskom jeziku. Čini se da su neke druge veće škole na tom području nastavile izvoditi nastavu u odvojenim razrednim odjelima na jezicima manjina, među ostalim na srpskom jeziku.

9. Dana 19. studenoga 1998. godine, na temelju anonimne predstavke učenika hrvatskog podrijetla prema kojoj podnositelj zahtjeva i još troje nastavnika srpskog podrijetla ne koriste standardni hrvatski jezik pri izvođenju nastave, prosvjetna inspektorica prisustvovala je nastavi koju su izvodili. Tom prilikom inspekcijski nadzor nije proveden u odnosu ni na jednog nastavnika hrvatskog podrijetla.

10. U izvješću od 4. prosinca 1998. godine prosvjetna inspektorica smatrala je da podnositelj zahtjeva i još jedan nastavnik nisu koristili standardni hrvatski jezik u nastavi, dok su se druge dvije nastavnice pridržavale tog zahtjeva. Inspektorica je predložila da se podnositelju zahtjeva zabrani predavanje u razrednim odjelima u kojima se nastava treba izvoditi na hrvatskom jeziku.

11. Na temelju tih nalaza, 7. prosinca 1998. godine viši prosvjetni inspektor iz Ministarstva prosvjete i športa (dalje u tekstu: „Ministarstvo“) zabranio je podnositelju zahtjeva predavanje u razrednim odjelima u kojima se nastava treba izvoditi na hrvatskom jeziku. To rješenje je pobijano u upravnom postupku, a Upravni sud Republike Hrvatske u konačnici ga je 2006. godine poništio uz obrazloženje da nije bilo pouzdano utvrđeno na kojem je jeziku nastavu u toj Školi trebalo izvoditi u relevantno vrijeme.

12. Dopisom od 17. prosinca 1998. godine upućenim Ministarstvu, ravnateljica škole očitovala se o nalazima inspektorice i njezinim zaključcima od 4. prosinca 1998. godine (vidi stavak 10. ove presude), objašnjavajući da razredni odjeli u Školi nisu bili ustrojeni prema etničkom podrijetlu učenika, već da su se učenici složili da nastavu pohađaju zajedno. Dvadeset i četiri učenika bila su srpskog podrijetla, a deset ih je bilo hrvatskog podrijetla; slično tome, neki su nastavnici bili srpskog podrijetla, a neki hrvatskog.

Krajem listopada 1998. godine Škola je dobila usmenu uputu od nadležnog tijela da se nastava održava samo na hrvatskom jeziku, a inspekcijski nadzor proveden je manje od mjesec dana nakon primitka te upute. Ravnateljica je zatražila i uputu o roku do kojeg bi nastavnici trebali svladati standardni hrvatski jezik potreban za izvođenje nastave.

13. Nakon toga, pozivajući se na nalaze prosvjetne inspektorice i rješenje prema kojem bi podnositelju zahtjeva trebalo zabraniti izvođenje nastave (vidi stavke 10. i 11. ove presude), 29. ožujka 1999. godine Škola je podnositelju zahtjeva dala osobno uvjetovani otkaz. Ta odluka, u mjerodavnom dijelu, glasi kako slijedi:

„Poslodavac [podnositelja zahtjeva] ne može zaposliti na drugim poslovima u školi jer takvih poslova nema – nama odjela koji slušaju nastavu na srpskom jeziku u kojima bi, s obzirom na svoju struku [podnositelj zahtjeva] mogao raditi.

Škola [podnositelja zahtjeva] ne može uputiti na [daljnje] obrazovanje ili osposobljavanje, jer s obzirom na njegove godine života (55) i radni staž (29) nije opravdano očekivati da će [podnositelj zahtjeva] moći promijeniti [svoje] trajne osobine i sposobnosti te naučiti nastavu izvoditi na hrvatskom standardnom jeziku.“

14. Dana 6. svibnja 1999. podnositelj zahtjeva podnio je tužbu Općinskom sudu u Belom Manastiru kojom je pobijao odluku o svom otkazu.

15. Dana 10. ožujka 2008. Općinski sud u Belom Manastiru odbio je podnositeljevu tužbu, potvrdivši razloge za njegov otkaz na koje se pozvala škola. Presudio je kako slijedi:

„S obzirom da je utvrđeno da se nastava u [Školi] izvodila isključivo na hrvatskom jeziku te da je utvrđeno da tužitelj nastavu ne izvodi na hrvatskom jeziku, sud je zaključio da tuženik prilikom davanja otkaza [podnositelju zahtjeva] nije imao formiran razred u kojima bi [podnositelj zahtjeva] mogao predavati na srpskom jeziku, što opravdava [njegov] osobno uvjetovan otkaz, a okolnost da je [podnositelj zahtjeva] 28 godina predavao na srpskom jeziku je okolnost koja opravdano upućuje na zaključak da nije opravdano očekivati da [Škola] uputi [podnositelja zahtjeva] na obrazovanje i učenje hrvatskog jezika s 55 godina života...“

16. Podnositelj zahtjeva podnio je žalbu Županijskom sudu u Osijeku, koja je odbijena 29. siječnja 2009. godine.

17. Podnositelj zahtjeva zatim je izjavio reviziju Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, koji je 13. lipnja 2010. njegovu reviziju odbio kao neosnovanu.

18. Dana 31. siječnja 2011. podnositelj zahtjeva podnio je ustavnu tužbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske, prigovarajući da je proizvoljno otpušten iz diskriminirajućih razloga na temelju svog srpskog etničkog podrijetla i da mu je povrijeđeno pravo na rad te pravo na ravnopravnost kao pripadnika nacionalne manjine i pravo na obavljanje javnih poslova u jednakim uvjetima.

19. Dana 6. lipnja 2014. Ustavni sud odbio je podnositeljevu ustavnu tužbu, uz obrazloženje da je neupitno da je podnositelj zahtjeva, kao i svaki drugi nastavnik u Hrvatskoj, obvezan nastavu izvoditi na standardnom

hrvatskom jeziku i da je njegova nesposobnost da to čini dovela do njegova zakonitog otkaza. Ustavni sud stoga nije vidio ništa proizvoljno ni diskriminirajuće u odluci o otkazu podnositelja zahtjeva.

20. Odluka Ustavnog suda dostavljena je punomoćniku podnositelja zahtjeva dana 3. srpnja 2014. godine.

MJERODAVNI PRAVNI OKVIR

I. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

21. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/90 s naknadnim izmjenama i dopunama) glase kako slijedi:

Članak 14.

„Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.“

Članak 15.

„1. U Republici Hrvatskoj jamči se ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina

2. Ravnopravnost i zaštita prava nacionalnih manjina uređuje se ustavnim zakonom koji se donosi po postupku za donošenje organskih zakona.“

Članak 29. stavak 1.

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.“

Članak 54.

„1. Svatko ima pravo na rad i slobodu rada.

2. Svatko slobodno bira poziv i zaposlenje i svakomu je pod jednakim uvjetima dostupno svako radno mjesto i dužnost.“

22. Mjerodavne odredbe Zakona o radu (Narodne novine br. 38/95 s naknadnim izmjenama i dopunama), koji je bio na snazi u relevantno vrijeme, glasile su kako slijedi:

Članak 106.

“(1) Poslodavac može otkazati ugovor o radu uz propisani ili ugovoreni otkazni rok (redoviti otkaz), ako za to ima opravdani razlog, u slučaju:

...

- ako radnik nije u mogućnosti uredno izvršavati svoje obveze iz radnog odnosa zbog određenih trajnih osobina ili [nedostatka] sposobnosti (osobno uvjetovani otkaz);

...

(2) Poslovno i osobno uvjetovani otkaz dopušten je samo ako poslodavac ne može zaposliti radnika na nekim drugim poslovima. [*prekvalifikacija*].

(3) Pri odlučivanju o poslovno i osobno uvjetovanom otkazu, poslodavac mora voditi računa o trajanju radnog odnosa, starosti i obvezama uzdržavanja koje terete radnika.

(4) Poslovno ili osobno uvjetovani otkaz dopušten je samo ako poslodavac ne može obrazovati ili osposobiti radnika za rad na nekim drugim poslovima, odnosno ako postoje okolnosti zbog kojih nije opravdano očekivati od poslodavca da obrazuje ili osposobi radnika za rad na nekim drugim poslovima...“

Članak 112.

„1. Ako poslodavac otkazuje ugovor o radu, a za valjanost otkaza se ovim Zakonom traži postojanje opravdanoga razloga, on mora dokazati postojanje opravdanoga razloga za otkaz [ugovora].“

23. Mjerodavnim odredbama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine br. 155/02 s naknadnim izmjenama i dopunama) predviđeno je kako slijedi:

Članak 10.

„Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo slobodno služiti se svojim jezikom i pismom, privatno i javno, ... u skladu s [relevantnim] zakonom.“

Članak 11.

„1. Pravo je pripadnika nacionalnih manjina na odgoj i obrazovanje na svom jeziku i pismu kojim se služe.

(2) Odgoj i obrazovanje pripadnika nacionalne manjine obavlja se u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim ...s nastavom na jeziku i pismu kojim se služe, pod uvjetima i na način propisanim posebnim zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.“

24. Mjerodavne odredbe Zakona o srednjem školstvu (Narodne novine br. 19/92 s naknadnim izmjenama i dopunama) glase kako slijedi:

Članak 4.

„1. Nastava u srednjoj školi izvodi se na hrvatskome jeziku i latiničnom pismu.“

Članak 5.

„Srednjoškolsko obrazovanje djece pripadnika nacionalnih manjina ostvaruje se prema odredbama Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, odredbama ovoga Zakona i drugih propisa.“

25. Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (Narodne novine br. 51/00 s naknadnim izmjenama i dopunama) predviđeno je pravo pripadnika nacionalnih manjina da im se osigura obrazovanje na vlastitom jeziku bilo osnivanjem posebnih škola bilo ustrojem posebnih razrednih odjela. U školskoj godini 2018./2019. u Hrvatskoj su 44 škole pružale obrazovanje u potpunosti na jeziku nacionalnih manjina, četiri

škole izvodile su dvojezični program, a 180 škola izvodilo je posebne predmete iz jezika i kulture nacionalnih manjina.

26. Članak 17. Zakona o prosvjetnoj inspekciji (Narodne novine br. 50/95 i 73/97), koji je bio na snazi u relevantno vrijeme, glasio je kako slijedi:

„2. Na osnovi nalaza stručno-pedagoškog nadzornika ili druge osobe ... inspektor može:

- narediti učitelju ... da u određenom roku [ispravi] utvrđene propuste, nedostatke ili nepravilnosti u radu,

- zabraniti obavljanje odgojno-obrazovnih poslova učitelju ...“

II. MJERODAVNA DOMAĆA PRAKSA

27. U presudi Gž-1518/2005-2, Županijski sud u Bjelovaru presudio je kako slijedi:

„... tužitelj bio zaposlen na poslovima pipničara u ugostiteljskom objektu [baru] tuženika na Autobusnom kolodvoru u B. ...tuženik je donio odluku o prestanku rada [bara] na Autobusnom kolodvoru u B. ..., navedeni [bar] dao u zakup, a svim zaposlenicima otkazao ugovore o radu... Sud ne može prihvatiti žalbene tvrdnje: da tuženik nije ispitivao obiteljske i osobne prilike tužitelja, a što je [tuženik] bio dužan, jer da je [tuženik] to učinio, shvatio bi da je tužitelj ostao bez egzistencije i da u dobi od 52 godine nema mogućnosti novog zapošljavanja. ... temeljem čl. 106. st. 3. Zakona o radu poslodavac mora voditi računa o trajanju radnog odnosa, starosti i obvezama uzdržavanja koje terete zaposlenika pri odlučivanju o poslovno uvjetovanom otkazu, međutim, poslodavac je o tome dužan voditi računa kada zbog organizacijskih razloga prestaje potreba za obavljanjem određenog posla svim zaposlenicima, dakle kada se smanjuje broj izvršitelja određenih poslova. U konkretnoj situaciji tuženik je prestao sa obavljanjem sekundarne - ugostiteljske djelatnosti [bar], te je prestala potreba za obavljanje poslova svih zaposlenika u toj djelatnosti, a u tom slučaju poslodavac je bio dužan razmotriti mogućnost osposobljavanje zaposlenika na drugim poslovima, kako to propisuje st. 4. čl. 106. Zakona o radu, što je tuženik, kao poslodavac učinio, međutim slobodnih radnih mjesta na kojima bi se tužitelj mogao zaposliti kod tuženika nije bilo, jedino je postojala mogućnost prekvalifikacije za radno mjesto vozača [autobusa], što kraj činjenice da je tužitelj u dobi od 52 godine, te činjenice da osim položene "D" kategorije za upravljanje motornim vozilima potreban je i određen broj godina radnog staža na takovom radnom mjestu, doista nije opravdano očekivati od tuženika da tužitelja osposobljava za rad na tim poslovima...“

III. MJERODAVNI MEĐUNARODNI INSTRUMENTI

28. Okvirnom konvencijom Vijeća Europe za zaštitu nacionalnih manjina, koja je stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku 1. veljače 1998. godine, predviđeno je kako slijedi:

Članak 5.

„1. Stranke se obvezuju unaprijediti uvjete potrebne za pripadnike nacionalnih manjina radi održavanja i razvijanja njihove kulture, te očuvanja bitnih sastavnica njihova identiteta odnosno njihove vjere, jezika, tradicije i kulturne baštine.“

29. U svom Prvom izvješću o Hrvatskoj CRI (49) 98, donesenom 9. studenoga 1999., Europska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) navela je kako slijedi:

„H. Školsko obrazovanje

...

21. ECRI sa zanimanjem primjećuje reintegraciju obrazovnog sustava u istočnoj Slavoniji u hrvatski školski sustav i suradnju između hrvatskih vlasti i predstavnika srpske zajednice. To je omogućilo usvajanje nastavnog plana za srpske manjinske škole za školsku godinu 1997./1998. i zaključivanje sporazuma, posebice u pogledu imenovanja srpskih učitelja i školskih ravnatelja, nabavu dvojezičnih udžbenika i uporabu srpskog jezika. Zabilježeni su određeni problemi u provedbi tih sporazuma. ECRI smatra da će daljnja zajednička nastojanja da se pronađu rješenja za kulturne i obrazovne probleme, posebice u tom području, poboljšati uspostavu skladnog suživota između hrvatskih i srpskih zajednica.

I. Zapošljavanje

22. Katastrofalna gospodarska situacija u zapadnoj Slavoniji i kninskom području otežava život svim stanovnicima, bilo da je riječ o Srbima ili Hrvatima. Međutim, izvješća pokazuju da su Srbi i druge manjine nerazmjerno pogođeni nezaposlenošću i otpuštanjem i da će se i ono malo radnih mjesta koja postanu dostupna vjerojatnije ponuditi Hrvatima nego Srbima. ECRI smatra da su za rješavanje tih problema potrebne čvrste mjere i da bi trebalo poduzeti sve moguće napore kako bi se osiguralo da se postojeći zakoni za borbu protiv diskriminacije u području zapošljavanja učinkovito provode u praksi.

23. ECRI naglašava važnost raznolikog etničkog sastava državnih službenika u cjelini. Prema tome, trebalo bi poticati zapošljavanje među pripadnicima manjinskih skupina. U tom smislu, ECRI izražava zabrinutost zbog navoda o otpuštanju nehrvatskih državnih službenika, posebice sudskih službenika, navodno na osnovi etničkog podrijetla, te poziva vlasti da istraže te slučajeve i da prema potrebi omoguće djelotvoran mehanizam pravne zaštite.“

30. U svom Drugom izvješću o Hrvatskoj CRI (2001) 34, donesenom 15. prosinca 1999., Europska komisija protiv rasizma i netolerancije navela je kako slijedi:

„I. Zapošljavanje

44. Kako je ECRI naveo u svom prvom izvješću, katastrofalna gospodarska situacija i visoka razina nezaposlenosti u zapadnoj i istočnoj Slavoniji i na kninskom području otežavaju život svim stanovnicima, neovisno o njihovu etničkom podrijetlu. Međutim, pripadnici manjinskih skupina i dalje su nerazmjerno pogođeni nezaposlenošću. Nadalje, vrlo visok postotak romske zajednice u Republici Hrvatskoj ne može naći posao. ECRI smatra da se ta pojava često velikim dijelom može objasniti izravnom i neizravnom diskriminacijom. ECRI ponavlja svoje uvjerenje da su za rješavanje tih problema potrebne čvrste mjere i da bi trebalo uložiti sve moguće napore kako bi se osiguralo da se postojeći zakoni za borbu protiv diskriminacije u tom području učinkovito provode u praksi.

45. Pripadnici manjinskih skupina i dalje su u značajnoj mjeri slabo zastupljeni u javnom sektoru na nacionalnoj i lokalnoj razini, među ostalim u područjima kao što su javna uprava, sudstvo, policija, zdravstvo i nacionalno školstvo. To stanje odražava ne samo poteškoće u nalaženju zaposlenja već i činjenicu da su tijekom proteklog

desetljeća pripadnici manjinskih skupina otpušteni iz javnog sektora. ECRI ponavlja svoje uvjerenje da bi trebalo poticati zapošljavanje pripadnika manjinskih skupina. Nadalje, ECRI poziva vlasti da istraže prošle slučajeve otpuštanja iz javnih službi i uvedu djelotvorne mehanizme pravne zaštite.¹⁵ Javna služba koja će u većoj mjeri odražavati etničku raznolikost zemlje, smatra ECRI, značajna je za proces izgradnje povjerenja i pomirenja u Republici Hrvatskoj.“

PRAVO

I. PRETHODNO PITANJE MOGU LI NASLJEDNICI PODNOSITELJA ZAHTJEVA USTRAJATI U ZAHTJEVU UMJESTO NJEGA

31. Podnositelj zahtjeva preminuo je 2. lipnja 2019. godine. Dana 11. prosinca 2019. njegova supruga i djeca izrazili su želju da ustraju u zahtjevu u njegovo ime.

32. Tužena Vlada prigovorila je njihovu zahtjevu, tvrdeći da prava na koja se bio pozvao podnositelj zahtjeva – na temelju članka 8. i 14. Konvencije – nisu prenosiva.

33. Sud primjećuje da je, iako je ranije presudio da su određena prava iz Konvencije strogo osobna i stoga neprenosiva, to učinio u slučajevima kada je izravna žrtva preminula prije nego što je podnijela prigovor Sudu (vidi *Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), br. 24790/04, ECHR 2005-VI; *Sanles protiv Španjolske*, (odl.), br. 48335/99, 26. listopada 2000.; i *Kaburov protiv Bugarske* (odl.), br. 9035/06, stavak 52., 19. lipnja 2012.). Nasuprot tome, u raznim slučajevima u kojima je podnositelj zahtjeva preminuo tijekom postupka na temelju Konvencije, Sud je uzeo u obzir izjave nasljednika podnositelja zahtjeva ili članova uže obitelji koji su izrazili želju da ustraju u zahtjevu (vidi, među drugim izvorima prava, *Centar za pravna istraživanja u ime Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske* [VV], br. 47848/08, stavak 97., ECHR 2014, i *Bitiyeva i X protiv Rusije*, br. 57953/00 i 37392/03, stavak 92., 21. lipnja 2007.). Sud smatra da supruga i djeca podnositelja zahtjeva, koji su izrazili namjeru da nastave postupak, imaju legitiman interes da ishode utvrđenje o tome je li došlo do povrede prava njihova srodnika na temelju Konvencije (vidi *Igor Shevchenko protiv Ukrajine*, br. 22737/04, stavak 36., 12. siječnja 2012.).

34. U skladu s tim, Sud smatra da nasljednici podnositelja zahtjeva imaju aktivnu legitimaciju da nastave postupak umjesto podnositelja zahtjeva te odbija prigovor Vlade u tom pogledu. Međutim, ispitivanje Suda bit će ograničeno na pitanje mogu li prigovori, kako ih je prvobitno podnio podnositelj zahtjeva, ukazati na postojanje povrede Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

35. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da je bio proizvoljno otpušten s radnog mjesta nastavnika, u suprotnosti s člankom 8., koji, u mjeri u kojoj je mjerodavan, glasi kako slijedi:

Članak 8.

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog ...života...

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost

1. *Tvrđnje stranaka*

36. Vlada je na početku tvrdila da podnositelj zahtjeva nije iscrpio domaća pravna sredstva jer nikada pred domaćim sudovima nije ni izričito ni u biti prigovorio zbog povrede prava na poštovanje privatnog života. Konkretno, u domaćem postupku nikada nije istaknuo one elemente svog privatnog života koji su se nepravredno smatrali relevantnima kad je donesena odluka o prestanku njegova radnog odnosa.

37. Pred redovnim sudovima podnositelj zahtjeva tvrdio je da je imao pravo izvoditi nastavu na srpskom jeziku i da školske vlasti nisu poštovale zakonom propisan postupak za prestanak njegova radnog odnosa. U ustavnoj tužbi podnositelj zahtjeva iznio je razne prigovore, ali nije tvrdio da su školske vlasti nepravredno i nezakonito koristile njegovu dob i etničko podrijetlo kao razloge za njegov otkaz. Drugim riječima, nije tvrdio da su školske vlasti koristile njegov privatni život, etničko podrijetlo ili dob kako bi otkazale njegov ugovor o radu.

38. Vlada je nadalje tvrdila da članak 8. nije primjenjiv na činjenice podnositeljeva predmeta jer on uopće nije bio otpušten iz razloga povezanih s njegovim privatnim životom. Slijedom toga, nije došlo ni do miješanja u njegova prava iz članka 8.

39. Podnositelj zahtjeva nije se složio. Iako se nije izrijekom pozvao na članak 8. Konvencije ni na odgovarajuću odredbu Ustava Republike Hrvatske, on je jasno u tom pogledu prigovorio u biti, navodeći da je njegov radni odnos proizvoljno i nezakonito prekinut kao posljedica diskriminacije na temelju njegove dobi i etničkog podrijetla u nedostatku valjanih argumenata.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

(i) Iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

40. Sud ponavlja da, na temelju članka 35. stavka 1. Konvencije, on može razmatrati zahtjev tek nakon što se iscrpe sva domaća pravna sredstva. Svrha je članka 35. državama ugovornicama dati priliku da spriječe ili isprave povrede za koje se navodi da su ih počinile, prije nego što se ti navodi podnesu Sudu (vidi, primjerice, *Mifsud protiv Francuske* (odl.) [VV], br. 57220/00, stavak 15., ECHR 2002-VIII). Obveza iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava zahtijeva da podnositelj zahtjeva iskoristi uobičajena pravna sredstva koja su djelotvorna, dostatna i dostupna u odnosu na svoje prigovore prema Konvenciji. Da bi bilo djelotvorno, pravno sredstvo mora moći izravno ispraviti pobijano stanje stvari (vidi *Balogh protiv Mađarske*, br. 47940/99, stavak 30., 20. srpnja 2004.).

41. Pravilo o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava mora se primijeniti uz određeni stupanj fleksibilnosti i bez pretjeranog formalizma. Istovremeno, ono načelno zahtijeva da se prigovori koje se namjerava naknadno iznijeti na međunarodnoj razini prvo iznesu pred domaćim vlastima, barem u biti i u skladu s formalnim pretpostavkama propisanim domaćim pravom (vidi *Pajić protiv Hrvatske*, br. 68453/13, stavak 42., 23. veljače 2016. i ondje navedene predmete).

(ii) Primjenjivost članka 8.

42. Pojam „privatnog života“ širok je pojam koji se ne može iscrpno definirati, a koji obuhvaća tjelesni i psihički integritet osobe. Stoga može obuhvaćati više aspekata tjelesnog i socijalnog identiteta osobe. Članak 8. dodatno štiti pravo na osobni razvoj i pravo na uspostavljanje i razvijanje odnosa s drugim ljudima i s vanjskim svijetom (vidi *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 30562/04 i 30566/04, stavak 66., ECHR 2008; gore citirani predmet *Gillberg*, stavak 66.; i *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], br. 61496/08, stavak 70., ECHR 2017 (izvadci), s ondje navedenim daljnjim referencama).

43. Sud je nedavno preispitao svoju sudsku praksu u pogledu područja primjene članka 8. Konvencije u sporovima između pojedinca i države povezanim s radnim odnosom (vidi *Denisov protiv Ukrajine* [VV], br. 76639/11, stavci 100. - 117., 25. rujna 2018.). U tom je predmetu Sud potvrdio da sporovi povezani s radnim odnosom nisu sami po sebi isključeni iz područja „privatnog života“ u smislu članka 8. Konvencije. Pojasnio je i da postoje dva načina na koja bi se neko pitanje u vezi s privatnim životom obično moglo otvoriti u takvom sporu: ili zbog razloga na kojima se pobijana mjera temeljila (u tom slučaju Sud koristi pristup utemeljen na razlozima) ili, u određenim slučajevima, zbog posljedica za privatni život (u tom slučaju Sud primjenjuje pristup utemeljen na posljedicama – vidi gore citirani

predmet *Denisov*, stavak 115.). Konačno, Sud je potvrdio da, kada je u pitanju pristup utemeljen na posljedicama, mora biti dosegnut određen prag ozbiljnosti i da podnositelj zahtjeva mora iznijeti dokaze kojima dokazuje posljedice pobijane mjere (vidi gore citirani predmet *Denisov*, stavak 116.).

44. Konačno, Sud ponavlja da su u sporovima povezanim s radnim odnosom pitanja primjenjivosti i postojanje „miješanja“ neraskidivo povezani (vidi, gore citirani predmet *Denisov*, stavak 92.). Budući da pitanje primjenjivosti predstavlja pitanje nadležnosti Suda *ratione materiae*, trebalo bi poštovati opće pravilo postupanja sa zahtjevima te bi relevantnu analizu trebalo provesti u fazi ispitivanja dopuštenosti, osim ako postoji poseban razlog za spajanje tog pitanja s ispitivanjem osnovanosti.

(b) Primjena na ovaj predmet

45. U nedostatku nekog konkretnog razloga da postupi suprotno, Sud smatra da pitanje primjenjivosti članka 8. Konvencije u ovom predmetu treba ispitati u fazi ispitivanja dopuštenosti.

46. Sud nadalje smatra da su dva preliminarna prigovora koje je Vlada iznijela u ovom predmetu međusobno povezana, jer se oba odnose na pitanje ulazi li otkaz podnositelja zahtjeva u područje njegova prava na poštovanje privatnog života zaštićenog člankom 8. Konvencije. U tim okolnostima, Sud stoga smatra prikladnim prvo ispitati prigovor koji se odnosi na primjenjivost članka 8., a zatim i pitanje iscrpljenja domaćih pravnih sredstava.

47. Kada je riječ o primjenjivosti članka 8. Konvencije, Sud prvo mora utvrditi način na koji se pitanje povezano s privatnim životom moglo otvoriti u ovom predmetu: je li se takvo pitanje otvorilo zbog razloga na kojima se otkaz podnositelja zahtjeva temeljio ili zbog posljedica za njegov privatni život (vidi *J.B. i drugi protiv Mađarske* (odl.), br. 45434/12 i dva druga predmeta, stavak 130., 27. studenoga 2018.).

48. S tim u vezi, Sud primjećuje da je izravni razlog otkaza podnositelja zahtjeva bila činjenica da je u svakodnevnom radu kao nastavnik koristio srpski jezik, kao i njegova navodna nesposobnost da prilagodi jezik na kojem predaje, zahtjevima radnog mjesta zbog svoje dobi. Sud smatra da jezik koji koristi pojedinac nužno čini dio etničkog identiteta te osobe (vidi u tom smislu stavak 28. ove presude), za koji je već utvrđeno da predstavlja bitan aspekt privatnog života pojedinca (vidi *Ciubotaru protiv Moldavije*, br. 27138/04, stavak 53., 27. travnja 2010.). Štoviše, dob osobe očito čini dio tjelesnog identiteta osobe (vidi gore citirani predmet *J.B. i drugi*, stavak 131.). I jedno i drugo bili su razlozi na kojima se temeljila pobijana mjera (vidi *Hudorovič i drugi protiv Slovenije*, br. 24816/14 i 25140/14, stavak 115., 10. ožujka 2020.). U tom kontekstu, Sud nadalje pridaje važnost prirodi otkaza podnositelja zahtjeva, takozvanog „osobno uvjetovanog otkaza“ (vidi stavke 13. i 22. ove presude).

49. S obzirom na to da je ključan razlog otkaza podnositelja zahtjeva, odnosno jezik koji je koristio pri podučavanju učenika, bio čimbenik toliko

usko povezan s njegovim srpskim etničkim podrijetlom i da je mišljenje da više ne može promijeniti tu značajku bilo izravno povezano s njegovom dobi, Sud je uvjeren da su razlozi na kojima se pobijana mjera temeljila bili u dovoljnoj mjeri povezani s privatnim životom podnositelja zahtjeva (vidi gore citirani predmet *Denisov*, stavci 106. i 115.; i gore citirani predmet *J.B. i drugi*, stavak 131.), zbog čega je opravdana primjenjivost članka 8. na činjenice ovog predmeta prema pristupu utemeljenom na razlozima (usporedi *Travaš protiv Hrvatske*, br. 75581/13, stavak 56., 4. listopada 2016.).

50. Sud će se sada baviti pitanjem iscrpljenja domaćih pravnih sredstava i ispitati je li podnositelj zahtjeva otvorio, barem u biti, pitanja koja se odnose na njegov privatni život kako ga je Sud prethodno protumačio (vidi stavke 47. - 49. ove presude). Sud s tim u vezi primjećuje da se u svojoj ustavnoj tužbi podnositelj zahtjeva doista nikada nije izričito pozvao na članak 8. Konvencije ili članak 35. Ustava Republike Hrvatske. Međutim, on jest prigovorio da je nezakonito otpušten zbog svog nacionalnog podrijetla i da je zbog toga došlo do povrede njegova ustavnog prava na rad te je spriječen u obavljanju profesionalne djelatnosti kojom se bavio više od dvadeset i pet godina (vidi stavak 5. ove presude). S obzirom na vezu između osobnih značajki podnositelja zahtjeva i razloga za njegov otkaz, kao što je prethodno pojašnjeno (vidi stavke 48. - 49. ove presude), Sud je stoga uvjeren da je podnositelj zahtjeva barem u biti iznio prigovor na temelju članka 8. pred Ustavnim sudom (vidi, *mutatis mutandis*, *Klauz protiv Hrvatske*, br. 28963/10, stavci 52. - 53., 18. srpnja 2013.). Podnositelj zahtjeva tako je nacionalnim vlastima dao priliku koja u načelu treba biti dana državama ugovornicama u skladu s člankom 35. stavkom 1. Konvencije da isprave povrede koje se protiv njih iznose (vidi, primjerice, *Arps protiv Hrvatske*, br. 23444/12, stavak 20., 25. listopada 2016.).

3. Zaključak

51. Iz prethodno navedenog slijedi da se preliminarni prigovori Vlade moraju odbiti.

52. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije ni očigledno neosnovan ni nedopušten po bilo kojoj drugoj osnovi navedenoj u članku 35. Konvencije. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

53. Pozivajući se na prethodnu odluku Ustavnog suda u usporedivom predmetu, podnositelj zahtjeva tvrdio je da je njegov otkaz bio nezakonit jer se temeljio na rješenju inspektorice koje je u konačnici poništeno u upravnom postupku. Tvrdio je da, iako poslodavac može zaposleniku dati osobno uvjetovani otkaz ako postoje okolnosti zbog kojih nije opravdano očekivati

da se zaposlenik može obrazovati ili osposobiti za neko drugo radno mjesto, bez bilo kakvih argumenata poslodavac ne može zaključiti da se zaposlenik ne može dalje obrazovati jer u trenutku otkaza ima pedeset i pet godina i trideset godina radnog staža. Teret dokazivanja snosi poslodavac.

54. Podnositelj zahtjeva nadalje je tvrdio da je tijekom relevantne inspekcije izvodio nastavu na hrvatskom jeziku, ali je upotrijebio pogrešnu riječ za „strop“, što su mu usmeno potvrdile inspektorica i ravnateljica škole. Prema domaćem zakonodavstvu, inspektorica je mogla postaviti određeni rok do kojeg bi mogao otkloniti nepravilnosti koje je utvrdila u njegovu radu, ali umjesto toga predložila je da mu se zabrani rad u razrednim odjelima koji pohađaju nastavu isključivo na hrvatskom jeziku, to jest u svim razrednim odjelima. Konačno, podnositelj zahtjeva ustvrdio je da je u relevantno vrijeme izvodio nastavu u razrednom odjelu koji je uključivao osam učenika srpske nacionalnosti i jednog učenika hrvatske nacionalnosti. Prema njegovu mišljenju, jedna ili dvije pogrešne riječi nisu predstavljale ozbiljan razlog koji bi mogao dovesti do povrede prava drugih ili biti u suprotnosti s javnim interesom. Štoviše, to nije trebao biti razlog za tako drastičnu mjeru kao što je otkaz.

55. Vlada je tvrdila da je otkaz podnositelja zahtjeva bio zakonit jer je otpušten zbog trajne značajke zbog koje nije mogao uredno ispunjavati obveze iz ugovora o radu, u skladu s mjerodavnim odredbama Zakona o radu. Ukazala je i na relevantnu praksu viših domaćih sudova, iz koje proizlazi da poslodavac smije uzeti u obzir dob i radni staž zaposlenika kao relevantne kriterije pri odlučivanju o mogućnosti prekvalifikacije zaposlenika (vidi stavak 27. ove presude).

56. Vlada je nadalje tvrdila da je relevantno miješanje bilo nužno kako bi se zaštitila prava dotičnih učenika na obrazovanje na hrvatskom jeziku. Škola nije imala drugog izbora nego otpustiti podnositelja zahtjeva, koji je morao biti svjestan svoje obveze da nastavu izvodi na hrvatskom jeziku, jer nije imala raspoloživih radnih mjesta za nastavnike koji nastavu izvode na srpskom jeziku.

2. Ocjena Suda

57. S obzirom na prethodno navedena razmatranja (vidi stavke 47. - 49. ove presude) o primjenjivosti članka 8. Konvencije, Sud smatra da je otkaz podnositelja zahtjeva predstavljao miješanje u njegovo pravo na poštovanje njegova privatnog života.

58. Takvo je miješanje spojivo s člankom 8. samo ako je „u skladu sa zakonom“ i „nužno u demokratskom društvu“ kako bi se postigao jedan ili više ciljeva utvrđenih u drugom stavku tog članka.

59. Nije bilo sporno da je otkaz podnositelja zahtjeva imao pravnu osnovu u domaćem zakonu, i to članku 106. Zakona o radu (vidi stavak 22. ove presude). Stranke nisu dovele u pitanje kvalitetu tog zakona, a ni Sud ne vidi

razlog da to učini. Stoga zaključuje da je sporno miješanje bilo „u skladu sa zakonom“.

60. Sud prihvaća tvrdnju Vlade da je legitimni cilj kojem je težilo sporno miješanje prvenstveno bila „zaštita prava drugih“, i to prava učenika koji pohađaju dotičnu školu na obrazovanje na hrvatskom jeziku.

61. Sud ponavlja da će se miješanje smatrati „nužnim u demokratskom društvu“ za postizanje legitimnog cilja ako odgovara na „neodgodivu društvenu potrebu“ i, posebice, ako je razmjerno legitimnom cilju kojem teži. Dok je na nacionalnim tijelima da provedu početnu ocjenu nužnosti, konačna procjena toga jesu li navedeni razlozi za miješanje relevantni i dostatni i dalje je podložna preispitivanju od strane Suda radi provjere usklađenosti sa zahtjevima Konvencije (vidi, primjerice, *Polyakh i drugi protiv Ukrajine*, br. 58812/15 i četiri druga predmeta, stavak 283., 17. listopada 2019.).

62. Sud napominje da je podnositelj zahtjeva bio otpušten jer je nastavu izvodio na srpskom, a ne na hrvatskom jeziku. Na početku Sud primjećuje da je u domaćem pravu predviđeno obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina (vidi stavke 23. i 25. ove presude), u skladu s relevantnim standardima međunarodnog prava na temelju kojih se tužena država obvezala, među ostalim, promicati očuvanje jezika nacionalnih manjina (vidi stavak 28. ove presude). S tim u vezi, Sud primjećuje da se čini da u relevantno vrijeme u Školi nije bilo jasno koji je jezik bio predviđen za izvođenje nastave. Doista, domaće vlasti, odnosno upravni i građanski sudovi, imale su poteškoća pri utvrđivanju toga na kojem se jeziku od podnositelja zahtjeva očekivalo da izvodi nastavu u relevantno vrijeme. Iako je točno da su prema Zakonu o srednjem školstvu, kao opće pravilo (vidi stavak 25. ove presude), sve škole trebale izvoditi nastavu na hrvatskom jeziku (vidi stavak 24. ove presude), s obzirom na specifičnost procesa mirne reintegracije u tom području (vidi stavak 6. ove presude) neke su škole u istočnoj Slavoniji u relevantno vrijeme izvodile nastavu na jezicima manjina, među ostalim na srpskom jeziku (vidi stavak 8. ove presude). Sud napominje da Upravni sud nije mogao pouzdano utvrditi na kojem se jeziku od podnositelja zahtjeva očekivalo da izvodi nastavu (vidi stavak 11. ove presude). Nadalje, prema dopisu tadašnje ravnateljice Škole i njezinu iskazu pred prvostupanjskim sudom, čini se da je samo oko mjesec dana prije relevantne inspekcije Škola primila usmenu uputu da se u svim razrednim odjelima nastava treba izvoditi isključivo na hrvatskom jeziku (vidi stavak 12. ove presude). Građanski sudovi na kraju su prihvatili taj zaključak (vidi stavak 15. ove presude).

63. Sud nadalje napominje da je relevantni inspekcijski nadzor koji je doveo do otkaza podnositelja zahtjeva proveden samo u odnosu na četvero nastavnika srpskog etničkog podrijetla povodom anonimne predstavke učenika hrvatskog podrijetla (vidi stavak 9. ove presude). Kako je istaknuo podnositelj zahtjeva, nijedan nastavnik hrvatskog podrijetla nije bio podvrgnut inspekcijskom nadzoru kako bi se utvrdilo koristi li primjereno

jezik tijekom nastave ili udovoljava li uopće drugim zakonskim propisima pri obavljanju svojih nastavnih obveza. Iako je točno da je predstavka učenika bila podnesena samo protiv nastavnika srpskog podrijetla (vidi stavak 9. ove presude), u posebnom poslijeratnom kontekstu područja istočne Slavonije u relevantno vrijeme, izdvajanje određene skupine osoba na temelju jezika, koji je usko povezan s njihovim etničkim podrijetlom, može opravdano otvoriti pitanje spojivosti sa zabranom diskriminacije zajamčenom i Konvencijom i Ustavom Republike Hrvatske (vidi, *mutatis mutandis*, *Oršuš i drugi protiv Hrvatske* [VV], br. 15766/03, stavak 153., ECHR 2010). U istom smislu, Sud napominje da je ECRI u svojim izvješćima o Hrvatskoj primijetio, *inter alia*, veći broj neopravdanih otpuštanja pripadnika srpske nacionalne manjine, istodobno napominjući da su pripadnici manjinskih skupina bili znatno manje zastupljeni u nacionalnom školstvu (vidi stavke 29. i 30. ove presude).

64. Vlada je tvrdila da je otkaz podnositelja zahtjeva bio nužna mjera kako bi se zaštitilo pravo učenika na obrazovanje na hrvatskom jeziku. Iako Sud ni na koji način ne želi umanjiti važnost tog cilja, i njegovu važnost u posebnom kontekstu područja istočne Slavonije u relevantno vrijeme, mora napomenuti da se u podnositeljevu predmetu nikada nije razmatrala nijedna alternativa otkazu koja bi mu omogućila da uskladi svoj rad u nastavi s važećim zakonodavstvom.

65. Kao prvo, Sud napominje da su člankom 17. stavkom 2. Zakona o prosvjetnoj inspekciji predviđene dvije alternative u slučajevima u kojima se utvrdi da neki nastavnik ne poštuje zakonske propise. S jedne strane, inspektor može narediti dotičnom nastavniku da u određenom roku otkloni nepravilnosti u radu ili, radikalnije, nastavniku može zabraniti obavljanje poslova u cijelosti. Sud u rješenju inspektorice u predmetu podnositelja zahtjeva ne razabire ništa što bi opravdalo njezinu odluku da u odnosu na njega primijeni strožu mjeru.

66. Štoviše, u slučajevima osobno uvjetovanog otkaza, na temelju članka 106. stavka 4. Zakona o radu, poslodavac je obvezan dodatno obrazovati ili osposobiti zaposlenika za rad na nekim drugim poslovima (“*prekvalifikacija*”), osim ako se može dokazati da bi takvo obrazovanje ili prekvalifikacija bili uzaludni (vidi stavak 22. ove presude). Sud smatra posebno upečatljivim da je u predmetu podnositelja zahtjeva Škola jednostavno odbacila mogućnost dodatnog obrazovanja ili osposobljavanja samo na temelju njegove dobi i godina radnog staža. Štoviše, ni Škola ni bilo koji od domaćih sudova nikada nisu pružili detaljno i uvjerljivo objašnjenje zašto bi dob podnositelja zahtjeva bila nepremostiva prepreka tome da podnositelj prilagodi svoj nastavni plan kako bi mogao predavati na standardnom hrvatskom jeziku iako se čini da je u takvom slučaju teret dokazivanja bio na poslodavcu (vidi stavak 22. ove presude).

67. Vlada se pozvala na predmet u kojem je viši domaći sud donio odluku u kojoj se navodi da poslodavac može uzeti u obzir i dob zaposlenika pri ocjeni toga je li razumno očekivati od zaposlenika da se uspješno

prekvalificira za drugo radno mjesto (vidi stavak 27. ove presude). Taj se predmet odnosio na pipničara koji je radio u kafiću smještenom na glavnom autobusnom kolodvoru, a koji je otpušten jer je njegov poslodavac obustavio rad kafića. Jedini drugi posao za koji se mogao osposobiti bio je posao profesionalnog vozača autobusa, koji je, kako je objasnio viši domaći sud, zahtijevao određeni broj godina radnog iskustva. Iako nije zadatak Suda osporavati *in abstracto* navedeni pristup domaćih sudova, mora primijetiti da, kada se pozivaju na razloge kao što su dob ili nemogućnost prekvalifikacije zaposlenika, poslodavac i nadležna nacionalna tijela moraju pružiti odgovarajuće i uvjerljive razloge za svaki takav zaključak kako bi se izbjegao svaki dojam proizvoljnosti.

68. Međutim, prema mišljenju Suda, u okolnostima predmeta podnositelja zahtjeva, domaće vlasti nisu pružile takve relevantne i dostatne razloge zbog kojih se od podnositelja zahtjeva ne bi moglo očekivati da poboljša svoje jezične vještine u hrvatskom jeziku ili da prilagodi svoj rječnik u nastavi onome što se čini da je bio novoprihvaćeni standard u dotičnoj školi u relevantno vrijeme (vidi stavke 12. i 62. ove presude). S obzirom na neporecivu bliskost dvaju dotičnih jezika, kao i na činjenicu da je podnositelj zahtjeva veći dio svog profesionalnog života živio i radio u Hrvatskoj (vidi stavak 5 ove presude), teško je razumjeti zašto mogućnost pružanja dodatnog učenja standardnog hrvatskog jezika nije dalje razmotrena u tim okolnostima. Umjesto toga, pozivajući se samo na njegovu dob i godine radnog staža, vlasti su primijenile najstrožu sankciju, čime su se na značajan način umiješale u prava podnositelja zahtjeva.

69. Imajući osobito u vidu poseban poslijeratni kontekst područja istočne Slavonije u relevantno vrijeme, prethodna razmatranja dovoljna su da Sud može zaključiti da otkaz podnositelja zahtjeva nije odgovarao neodgodivoj društvenoj potrebi niti je bio razmjeran cilju kojem je težio (vidi, *mutatis mutandis*, *Şahin Kuş protiv Turske*, br. 33160/04, stavak 52., 7. lipnja 2016.).

70. Stoga je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 14. U VEZI S ČLANKOM 8. KONVENCIJE I ČLANKA 1. PROTOKOLA BR. 12 UZ KONVENCIJU

71. Podnositelj zahtjeva prigovorio je da je bio diskriminiran na temelju dobi i etničkog podrijetla. Pozvao se na članak 14. Konvencije u vezi s člankom 8. Konvencije i na članak 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju, koji glase kako slijedi:

Članak 14.

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.“

Članak 1. Protokola br. 12

„1. Uživavanje svih prava određenih zakonom osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.

2. Nitko ne smije biti diskriminiran od strane javnih tijela na bilo kojoj osnovi kako je navedeno u stavku 1.“

A. Tvrđnje stranaka

72. Vlada je tvrdila da podnositelj zahtjeva nikada nije pred domaćim vlastima prigovorio zbog diskriminacije na temelju dobi. Istaknula je i da nije bilo razlike u postupanju na temelju etničkog podrijetla između podnositelja zahtjeva i druge prepoznatljive skupine jer se prema njemu postupalo na isti način na koji bi se postupalo i prema bilo kojem drugom nastavniku koji ne može koristiti standardni hrvatski jezik.

73. Podnositelj zahtjeva nije se složio. Tvrdio je da je otpušten isključivo zato što je osoba srpskog podrijetla i da nikada nije dobio priliku za dodatno osposobljavanje zbog svoje dobi.

B. Ocjena Suda

1. Dopuštenost

74. Sud napominje da se u svojoj ustavnoj tužbi podnositelj zahtjeva izrijeком pozvao na članak 14. Ustava, tvrdeći da je otpušten zbog svog srpskog etničkog podrijetla (vidi stavak 18. ove presude). Iako primjećuje da prigovor zbog diskriminacije na temelju dobi nikada nije iznesen kao takav pred Ustavnim sudom, Sud smatra da je, u svjetlu okolnosti predmeta, ovaj prigovor toliko usko povezan s prethodno ispitanim prigovorom na temelju članka 8. da ishod mora biti isti, te u skladu s tim prigovor na temelju članka 14. mora biti proglašen dopuštenim.

2. Osnovanost

75. Sud napominje da je pri ispitivanju prigovora podnositelja zahtjeva na temelju članka 8. Konvencije već uzeo u obzir pozivanje domaćih vlasti na njegovu dob i njihovu odluku da izvrše nadzor rada samo nekih nastavnika na temelju njihova etničkog podrijetla (vidi stavke 63. i 66. ove presude).

76. S obzirom na prethodno navedeno, Sud smatra da u ovom predmetu nisu otvorena zasebna pitanja na temelju članka 14. Konvencije ni članka 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju.

IV. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

77. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

78. Podnositelj zahtjeva potraživao je iznos od 5.000,00 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

79. Vlada je osporila to potraživanje.

80. Sud podnositelju zahtjeva dosuđuje 5.000,00 eura na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi se mogli zaračunati.

B. Troškovi i izdaci

81. Podnositelj zahtjeva potraživao je i 6.250,00 hrvatskih kuna (HRK – približno 850,00 eura) na ime troškova i izdataka nastalih pred ovim Sudom.

82. Vlada je osporila to potraživanje.

83. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno nastali i bili potrebni te da je njihova visina razumna. U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 850,00 eura na ime troškova i izdataka nastalih u postupku pred Sudom, uvećan za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositelju zahtjeva.

C. Zatezna kamata

84. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *presuđuje*, jednoglasno, da nasljednici podnositelja zahtjeva imaju aktivnu legitimaciju ustrajati u zahtjevu umjesto njega i *odbija* prigovor Vlade u tom pogledu;
2. *utvrđuje* jednoglasno da je zahtjev dopušten;
3. *presuđuje*, sa šest glasova prema jednom, da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
4. *presuđuje*, sa šest glasova prema jednom, da nije potrebno zasebno ispitati prigovore na temelju članka 14. u vezi s člankom 8. Konvencije i na temelju članka 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju;

5. *presuđuje*, sa šest glasova prema jednom,
- (a) da tužena država treba isplatiti podnositelju zahtjeva, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna na temelju članka 44. stavka 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno preračunati u valutu tužene države prema tečaju važećem na dan isplate:
    - (i) 5.000,00 EUR (pet tisuća eura) na ime naknade nematerijalne štete, uz sve poreze koji bi se mogli zaračunati;
    - (ii) 850,00 EUR (osamsto pedeset eura) na ime troškova i izdataka, uz sve poreze koje bi se mogli zaračunati podnositelju zahtjeva;
  - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja plaća obična kamata koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 17. prosinca 2020. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika suda.

Renata Degener
Zamjenica tajnika

Krzysztof Wojtyczek
Predsjednik

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, izdvojeno mišljenje suca Wojtyczeka prilaže se ovoj presudi.

K.W.O.
R.D.

SUPROTSTAVLJENO MIŠLJENJE SUCA WOJTYCZEKA

1. Uz dužno poštovanje, ne slažem se sa stajalištem da je u ovom predmetu došlo do povrede članka 8. Prema mojem mišljenju, u predmetu su otvorena važna pitanja na temelju članka 1. Protokola br. 12 (na koji se pozvao podnositelj zahtjeva) i predmet se trebao ispitati na temelju te odredbe, a prag za primjenjivost članka 8. nije dosegnut.

2. U sjajnom i snažnom suprotstavljenom mišljenju priloženom presudi u predmetu *Erményi protiv Mađarske* (br. 22254/14, 22. studenoga 2016.), sudac Kūris rječito je naveo:

„Perspektiva ispitivanja privatnosti u smislu prava i vrijednosti zaštićenih člankom 8. mora se ponovno postaviti pod svoj prirodni kut. Da to predstavimo grafički, broj 8 se doista treba promatrati kao

8

a ne, kako to sve češće biva, kao znak beskonačnosti:

∞.“

Na temelju pristupa koji je prevladavao u to vrijeme, članak 8. doista je postao vrlo široko pravo na sreću, što je dovelo do povezivanja s Deklaracijom o nezavisnosti Sjedinjenih Država (Preambula) iz 1776. godine i Virginijском deklaracijom o pravima iz 1776. godine (stavak 1.). Članak 8. također je postao, i još uvijek jest, odredba koju Sud uobičajeno koristi kako bi ispunio praznine u konvencijskoj zaštiti putem prava koje su izradili suci, a koja se brzo širi izvan granica zadanih tekstom te odredbe kako se tumači u svjetlu primjenjivih pravila tumačenja ugovora.

Odgovarajući na zabrinutosti suca Kūrisa, Sud je u svojoj presudi Velikog vijeća u predmetu *Denisov protiv Ukrajine* ([VV], br. 76639/11, 25. rujna 2018.) odlučio poništiti – prešutno, ali nedvojbeno – neke od svojih ranijih presuda na temelju članka 8. (primjerice, *Özpınar protiv Turske*, br. 20999/04, 19. listopada 2010., *Fernández Martínez protiv Španjolske* [VV], br. 56030/07, ECHR 2014 (izvadci)) i, posebice, odbaciti načela primijenjena u predmetu *Oleksandr Volkov protiv Ukrajine* (br. 21722/11, ECHR 2013) te umjesto toga usvojiti novi pristup koji je mnogo restriktivniji i bolje obrazložen. Taj novi smjer sudske prakse izražen je na sljedeći način:

„102. U predmetima koji spadaju u navedenu kategoriju [tj. situacije povezane s radnim odnosom], Sud primjenjuje pojam „privatnog života“ na temelju dvaju različitih pristupa: (α) utvrđivanje pitanja povezanog s „privatnim životom“ kao razloga za spor (pristup utemeljen na razlozima) i (β) izvođenje pitanja povezanog s „privatnim životom“ iz posljedica sporne mjere (pristup utemeljen na posljedicama).

(α) Pristup utemeljen na razlozima

103. Utvrđeno je da prigovori koji se odnose na obavljanje profesionalnih funkcija spadaju u područje „privatnog života“ kada su se čimbenici koji se odnose na privatni

život smatrali kriterijima prihvatljivosti za predmetnu funkciju i kada se sporna mjera temeljila na razlozima koji zadiru u slobodu izbora pojedinca u sferi privatnog života.“

Važno je napomenuti da je, oblikujući test utemeljen na razlozima, Sud koristio logički veznik: (i) čimbenici koji se odnose na privatni život smatrali su se kriterijima prihvatljivosti za predmetnu funkciju i (ii) sporna mjera temeljila se na razlozima koji zadiru u slobodu izbora pojedinca u sferi privatnog života.

Nadalje, u određenom smislu bilo koji kriterij prihvatljivosti za bilo koju funkciju na neki se način (više ili manje udaljen) odnosi na privatni život. Međutim, takav široko tumačen kriterij bio bi nesvrshodan i nefunkcionalan. Stoga se test iz predmeta *Denisov* treba tumačiti tako da upućuje na čimbenike koji se **izravno** odnose na sferu osobne autonomije obuhvaćene pojmom privatnog života (vidi, primjerice, *Yilmaz protiv Turske*, br. 36607/06, stavci 37. - 41., 4. lipnja 2019.).

3. Napominjem da većina u stavku 42. ponavlja uobičajenu formulu koja se koristi u predmetima na temelju članka 8.: „Pojam „privatnog života“ širok je pojam koji se ne može iscrpno definirati.“ Ovdje mogu samo ponoviti svoje metodološke i logičke rezerve u vezi s tom izjavom, izražene u stavku 2. mojeg izdvojenog mišljenja priloženog presudi u predmetu *R.B. protiv Mađarske* (br. 64602/12, 12. travnja 2016.).

4. U ovom su predmetu kriteriji prihvatljivosti za funkciju nastavnika: (i) znanje službenog nacionalnog jezika tužene države; i (ii) uporaba tog jezika u školi u svrhu obrazovanja. Ti se čimbenici ne odnose na privatni život. Konkretno, poznavanje određenog jezika kao kriterij za određeni položaj nije čimbenik koji se odnosi na privatni život.

Štoviše, jezik obrazovanja spada u javnu sferu. Nametanje određenog nacionalnog jezika za izvođenje nastave u razrednim odjelima, za razliku od izbora jezika koji se govori kod kuće ili u privatnom razgovoru na radnom mjestu, nije pitanje slobode izbora nastavnika niti spada u sferu njegova privatnog života. Sporne mjere nisu se temeljile na razlozima koji zadiru u slobodu izbora pojedinca u sferi privatnog života. Štoviše, sporne mjere nisu se temeljile na razlozima koji zadiru u pravo podnositelja zahtjeva da govori materinskim jezikom u svakodnevnom životu.

Prema mojem mišljenju, pristup usvojen u ovom predmetu očito odstupa od načela utvrđenih u predmetu *Denisov protiv Ukrajine*. Opća načela ponovljena u ovom predmetu u stavcima 42. – 44. nisu pravilno primijenjena u daljnjim stavcima obrazloženja.

5. U stavku 48. većina naglašava sljedeću tvrdnju: „Sud smatra da jezik koji koristi pojedinac nužno čini dio etničkog identiteta te osobe (vidi u tom smislu stavak 28. ove presude), za koji je već utvrđeno da predstavlja bitan aspekt privatnog života pojedinca (vidi *Ciubotaru protiv Moldavije*, br. 27138/04, stavak 53., 27. travnja 2010.).“

Točno je da jezik koji pojedinac govori u svakodnevnom životu nužno čini dio etničkog identiteta te osobe, ali zahtjev da se govori službenim jezikom

države tijekom obavljanja određenih zadataka u javnim službama ne može se smatrati čimbenikom koji se (u smislu testa iz predmeta *Denisov*) odnosi na nečiji identitet niti se može smatrati miješanjem u taj identitet.

6. U istom stavku većina upućuje na podnositeljevu „navodn[u] ... nemogućnost da prilagodi jezik na kojem predaje zahtjevima radnog mjesta zbog svoje dobi“ te navodi sljedeće:

„Štoviše, dob osobe očito čini dio tjelesnog identiteta osobe (vidi gore citirani predmet *J.B. i drugi*, stavak 131.).“

To stajalište, preuzeto iz predmeta *J.B. i drugi protiv Mađarske*, izvučeno je iz konteksta. Vrijedi citirati *in extenso* relevantni stavak:

„131. Izravan razlog za otpuštanje podnositelja zahtjeva bio je taj što su navršili sniženu dob za obvezno umirovljenje koja se primjenjuje na njih. Iako je dob osobe očito aspekt njezina tjelesnog identiteta, ona je istodobno i objektivna činjenica na koju ne može utjecati sloboda izbora u sferi privatnog života. Nijedan drugi čimbenik koji se odnosi na privatni život podnositelja zahtjeva, posebice nijedan čimbenik povezan izravno s njihovim postupanjem, nije se razmatrao kao kriterij prihvatljivosti za primjenjivost spornih mjera. U takvim okolnostima Sud smatra prikladnim slijediti pristup utemeljen na posljedicama i ispitati jesu li sporne mjere imale dovoljno ozbiljne negativne posljedice na privatni život podnositelja zahtjeva, posebice u pogledu njihova „užeg kruga“, njihovih mogućnosti da uspostave i razvijaju odnose s drugima i njihova ugleda“ (*J.B. i drugi protiv Mađarske* (odl.), br. 45434/12 i dva druga predmeta, 27. studenoga 2018.).

Sud je ovdje nedvojbeno odbio primijeniti pristup utemeljen na razlozima na mjere koje su se temeljile na kriteriju dobi. Isti stavak odgovara okolnostima ovog predmeta. U njemu se pobija stajalište, izraženo u stavku 49. ove presude, da je sporna mjera bila dovoljno povezana s privatnim životom podnositelja zahtjeva.

7. Nadalje napominjem da su Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina, koje je Hrvatska stranka, sljedeća prava zajamčena u članku 14. stavku 2.:

„Na područjima tradicionalno ili u znatnijem broju nastanjenom osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama, ako za to postoji dostatno zanimanje, stranke će nastojati osigurati, koliko je to moguće te u okvirima svojih obrazovnih sustava, da osobe koje pripadaju tim manjinama imaju odgovarajuće mogućnosti da uče manjinski jezik ili da ih se podučava na manjinskom jeziku.“

Pravo na obrazovanje na vlastitom jeziku pravo je koje se odnosi na učenike i njihove roditelje. Iz tog prava učenika nemoguće je izvesti pravo nastavnika da bira jezik na kojem će pružati obrazovanje. Država mora organizirati cjelokupan obrazovni sustav, u skladu sa svojim međunarodnim obvezama, i odlučiti koji će se jezici koristiti u kojim školama.

8. U stavku 63. većina naglašava sljedeću tvrdnju:

„Kako je istaknuo podnositelj zahtjeva, nijedan nastavnik hrvatskog podrijetla nije bio podvrgnut inspekcijском nadzoru kako bi se utvrdilo koristi li primjereno jezik tijekom nastave ili udovoljava li uopće drugim zakonskim propisima pri izvršavanju svojih nastavnih obveza.“

U tom se kontekstu otvara pitanje jesu li zaista mogle postojati bilo kakve razumne sumnje, i posljedično bilo kakva opravdana osnova za provjeravanje, koriste li nastavnici hrvatskog podrijetla zapravo hrvatski jezik.

9. Unatoč navedenoj rezervi, smatram da je podnositelj zahtjeva ipak potkrijepio navod da je bio diskriminiran. Međutim, navodna diskriminacija nije se dogodila u sferi privatnog života obuhvaćenog člankom 8. Naprotiv, dogodila se u sferi javnog života, koja je izvan područja primjene članka 8. Smatram da je prigovor koji je podnositelj zahtjeva iznio na temelju članka 1. Protokola br. 12 dopušten. Zahtjev je stoga trebao biti ispitan na temelju te odredbe.

10. Da rezimiram, koristeći metaforu suca Kūrisa: Broj 8 opet teži tome da se nakrivi i pretvori u ∞.

© 2021 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakтуру istoga.